

Міністерство освіти і науки України  
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка  
Педагогічний факультет  
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми «**ОРГАНІЗАЦІЯ НЕПЕРЕРВНОГО ПРОЦЕСУ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ  
ОСВІТИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**»

Виконала: студентка 2 курсу,  
групи DO1 – M18z,  
спеціальності 012 Дошкільна освіта  
за освітньою програмою Дошкільна освіта  
(заочна форма навчання)  
**Ковальчук (Черновська) Орина Русланівна**

Керівник: **Бабюк Т. Й.**,  
кандидат педагогічних наук,  
доцент, завідувач кафедри теорії  
та методик дошкільної освіти

Рецензент: **Юрчишин Ю.В.**,  
кандидат наук з фізичного виховання та  
спорту, доцент, завідувач кафедри теорії і  
методики фізичного виховання

Кам'янець-Подільський – 2019

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП.....</b>	<b>3</b>
<b>РОЗДІЛ 1 Проблема наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів у теорії та практиці.....</b>	<b>6</b>
1.1 Теоретичні аспекти проблеми валеологічної освіти особистості.....	6
1.2 Проблема формування ціннісного ставлення до здоров'я у дітей старшого дошкільного віку.....	26
1.3 Стан роботи з валеологічної освіти дітей старшого дошкільного віку у педагогічній практиці.....	33
<b>РОЗДІЛ 2 Дослідження ефективності організації неперервного процесу валеологічної освіти дітей старшого дошкільного віку.....</b>	<b>52</b>
2.1 Організаційно-методичні умови забезпечення неперервного процесу валеологічної освіти дітей старшого дошкільного віку.....	52
2.2 Експериментальна методика організації неперервної валеологічної освіти старших дошкільників.....	66
2.3 Порівняльний аналіз результатів педагогічного експерименту.....	86
<b>ВИСНОВКИ.....</b>	<b>90</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>	<b>93</b>
<b>ДОДАТКИ.....</b>	<b>101</b>

## ВСТУП

**Актуальність теми.** Пріоритетним завданням системи освіти є виховання відповідального ставлення людини до власного здоров'я та здоров'я інших як найвищої індивідуальної і суспільної цінності. Саме тому в закладах дошкільної освіти необхідно створити умови, які б сприяли розвитку та збереженню здоров'я, утвердженню здорового способу життя, гармонізації взаємин дітей із довкіллям. Про це зазначено у Базовому компоненті дошкільної освіти України, Законах України „Про дошкільну освіту”, Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді, Національній доктрині розвитку освіти та інших законодавчих і програмних документах. Соціальне замовлення суспільства, яке склалося на сьогодні, вимагає комплексного і системного вирішення проблеми валеологічної освіти дошкільників.

У сучасній вітчизняній науці різнобічно висвітлено зазначені питання. Зокрема, проблемі формування здорового способу життя шляхом фізичного удосконалення присвячено роботи О. Д. Дубогай, М. Д. Зубалія, Е. С. Вільчковського, Н. Ф. Денисенко, Л. А. Сварковської; валеологізації виховання – Т. Є. Бойченко, Л. П. Сущенко, Т. Г. Кириченко, С. О. Юрочкіної; формування ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя – В. М. Оржеховської, А. І. Сологуб, Г. І. Власюк, С. В. Лапаєнко. Питання охорони, збереження та зміцнення здоров'я дітей досліджено в роботах Т. К. Андрющенко, О. Л. Богініч, О. Е. Іванашко, Л. В. Лохвицької, З. П. Плохій, Н. І. Семенової, С. О. Юрочкіної та інших. Щодо формування здорової особистості дітей старшого дошкільного віку актуальними є праці І. Д. Бега, Л. І. Божович, О. Л. Кононко, С. Є. Кулачківської, С. О. Ладивір.

Нині особливого значення набуває також проблема наступності та непервності в системі освіти. Питання забезпечення наступності відображено у дослідженнях З. Н. Борисової, О. В. Запорожця, Н. В. Кудикіної, О. В. Проскури, І. П. Рогальської, О. Я. Савченко та інших науковців.

Однак проблема організації неперервного процесу валеологічної освіти дітей старшого дошкільного віку недостатньо висвітлена в науковій та методичній літературі, що й зумовило вибір теми дипломного дослідження: **«Організація неперервного процесу валеологічної освіти дітей старшого дошкільного віку»**.

**Мета дослідження** – обґрунтувати теоретичні основи проблеми неперервності у валеологічному вихованні дітей дошкільного віку; розробити й експериментально перевірити методику забезпечення неперервності у валеологічній освіті дошкільників.

**Задачі дослідження:**

1. Проаналізувати теоретичні основи та розкрити зміст основних понять дослідження.
2. Охарактеризувати критерії, показники та рівні ціннісного ставлення до здоров'я як інтегрального показника сформованості валеологічної культури дітей старшого дошкільного віку.
3. З'ясувати сучасний стан забезпечення неперервності у організації процесу валеологічної освіти старших дошкільників.
4. Розробити й запровадити в практику роботи закладу дошкільної освіти методику неперервного процесу валеологічної освіти старших дошкільників та перевірити її ефективність.

*Об'єкт дослідження* – процес валеологічного виховання старших дошкільників.

*Предмет дослідження* – методика забезпечення неперервності у процесі валеологічної освіти старших дошкільників.

Для досягнення мети і розв'язання поставлених задач дослідження використано такі **методи**: *теоретичні*: аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення, абстрагування для вивчення теоретичних основ досліджуваної проблеми, розроблення методики; *емпіричні*: узагальнення наявного педагогічного досвіду для із заявленої теми; опитування педагогів та батьків для з'ясування їхнього ставлення до

досліджуваної проблеми; спостереження та аналіз різних видів діяльності дітей, індивідуальні бесіди з дошкільниками, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи); *статистичні*: методи математичної статистики для узагальнення, кількісного і якісного аналізу експериментальних даних і динаміки досліджуваних явищ.

**Практичне значення одержаних результатів** дослідження полягає у запровадженні в практику діяльності закладів дошкільної освіти методики забезпечення неперервного процесу валеологічної освіти старших дошкільників та відповідних методичних рекомендацій для педагогів.

**Апробація результатів дослідження.** Основні результати дослідження обговорювались на звітній науково-практичній конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2018), засіданнях наукового гуртка «Екологічне виховання дітей дошкільного віку», а також доповідались на міжнародній науково-практичній конференції „Актуальні питання наступності дошкільної та початкової освіти” (м. Кам'янець-Подільський, 2019), всеукраїнській науково-практичній конференції „Від творчого педагога до творчої дитини” (м. Кам'янець-Подільський, 2019).

За результатами дослідження опубліковано дві статті.

**База та етапи дослідження.** Експериментальна робота здійснювалась на базі дошкільного навчального закладу «Іскринка» села Бабин та навчально-виховного комплексу села Бузовиця Кельменецького району Чернівецької області. Усього у дослідженні брало участь 41 дитина старшого дошкільного віку.

**Структура роботи.** Дипломна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

## ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми організації неперервної валеологічної освіти старших дошкільників, що знайшло відображення у розробленні та впровадженні методики та експериментальній перевірці її ефективності. Результати дослідження засвідчили досягнення мети, розв'язання задач та стали підставою для таких *висновків*:

1. Вивчено стан дослідженості проблеми виховання здорового способу життя дітей старшого дошкільного віку у психолого-педагогічній теорії й освітній практиці. Виявлено, що останнім часом означена проблема перебуває в центрі уваги: науковцями досліджено загальні питання виховання здорового способу життя особистості, доведено взаємозв'язок фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я. Водночас відсутні спеціальні дослідження, присвячені неперервності у валеологічній освіті старших дошкільників.

Уточнено зміст основних категорій дослідження: „здоров'я”, „здоровий спосіб життя” в контексті його виховання у дітей старшого дошкільного віку. Дефініцію „здоров'я людини” ми розглядаємо як цілісне, системне явище, яке полягає у здатності організму людини адаптуватися до змін довкілля на основі її біологічної, психічної і соціальної сутності. Здоровий спосіб життя (у контексті його виховання в дітей старшого дошкільного віку) – це складний феномен, який охоплює визнання здоров'я як вищої особистісної цінності, бажання бути здоровими та практичну діяльність, спрямовану на збереження здоров'я. Комплексне розуміння здорового способу життя старших дошкільників передбачає, що цей феномен формується в умовах спеціально організованої педагогічної діяльності. Інтегральним показником ефективності цього процесу визначено ціннісне ставлення дітей до здоров'я.

2. Визначено критерії (знання основ здорового способу життя, прагнення бути здоровим, здоров'язбережувальна поведінка та діяльність) та

показники (знання будови та функціонування організму людини, знання правил збереження власного здоров'я, уміння аргументувати вибір способів збереження здоров'я; усвідомлення цінності власного здоров'я та здоров'я інших людей, наявність інтересу до дослідження стану власного здоров'я; навички дотримання режиму дня, уміння контролювати власну поведінку, доброзичливо спілкуватися з однолітками, проявляти турботу про інших) ціннісного ставлення до здоров'я як інтегрального показника для діагностування сформованості здорового способу життя дітей досліджуваного віку; діагностовано рівні вихованості ціннісного ставлення до здоров'я старших дошкільників (високий, достатній, середній та низький).

3. З'ясовано сучасний стан проблеми дослідження. Результати констатувального етапу дослідження виявили, що рівень вихованості ціннісного ставлення до здоров'я у дітей досліджуваного віку приблизно однаковий. Це свідчить про відсутність розширення та поглиблення знань, умінь та навичок збереження і зміцнення здоров'я у дітей, а відтак і про відсутність неперервності. Основну частину серед опитаних становлять діти із середнім рівнем вихованості ціннісного ставлення до здоров'я (у ЕГ: 50,0 % старших дошкільників; у КГ: 47,6 % старших дошкільників).

4. Розроблено та запроваджено в практику методикою організації неперервного процесу валеологічної освіти старших дошкільників як комплексний процес, заснований на взаємодії усіх суб'єктів освітньої діяльності, використанні сучасних засобів організації освіти та виховання, спрямований на розвиток особистості старшого дошкільника. Доведено, що робота за розробленою методикою сприяла збагаченню знань дітей про фізичну, психічну та соціальну сфери здорового способу життя; усвідомленню ними здоров'я як найвищої життєвої цінності; розумінню зв'язків, що існують між станом здоров'я людини та її способом життя, стосунками з іншими людьми.

Упровадження експериментальної методики здійснювалося під час занять у закладах дошкільної освіти, а також у другу половину дня за

допомогою таких форм роботи, як тематичні свята, екскурсії, прогулянки, вікторини, рольові ігри.

Результативність та ефективність розробленої і впровадженої методики підтверджено позитивною динамікою кількісних змін за рівнями вихованості ціннісного ставлення до здоров'я. Така динаміка виявляється в зростанні кількості дітей експериментальної групи з високим рівнем на 20 %; із достатнім рівнем – на 20 %; із середнім рівнем кількість дітей зменшилася на 25 %; із низьким рівнем зменшилася на 15%. У дітей контрольної групи відбулися незначні позитивні зміни: кількість дітей з високим рівнем зросла на 9,2 %; із достатнім рівнем – на 8,7 %; із середнім рівнем кількість дітей зменшилася на 14,3 %; із низьким рівнем зменшилася на 4,8%.

Подальшого вивчення потребують питання неперервного виховання здорового способу життя дітей на більш ранніх етапах розвитку (молодший та середній дошкільний вік); обґрунтування шляхів забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя в закладах освіти різних типів, у різних видах діяльності дітей дошкільного віку.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова-Славская К. А. Развитие личности в процессе жизнедеятельности // Психология формирования и развития личности. Москва : Наука, 1981. 365с.
2. Амосов М. М. Роздуми про здоров'я. Київ : Здоров'я, 1990. 166 с.
3. Андриющенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Київ : Інститут проблем виховання АПН України, 2007. 20 с.
4. Апанасенко Г. П., Попова Л. А. Валеологія як наука // Валеологія. 1996. № 1. С. 4–9.
5. Бабюк Т. Й. Ціннісне ставлення до здоров'я як інтегральний показник сформованості здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку // Педагогічна освіта : теорія і практика. 2015. Вип. 18. С. 390-395. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo\\_2015\\_18\\_71/](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2015_18_71/)
6. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі” МОН України, АПН України : наук. ред. та упор. О. Л. Кононко. Київ : Світич, 2008. 430 с.
7. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 1999. 62 с.
8. Беленов В. Н. Формирование ценностного отношения к здоровью у старшеклассников в процессе физического воспитания : автореф. дисс... канд. пед. наук. Самара, 2000. 18 с.
9. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1998. 203 с.
10. Беленька Г. В., Богініч О. Л., Машовець М. А. Здоров'я дитини – від родини. Київ : СПД Богданова А. М., 2006. 220 с.

11. Бігунець Здоров'я (валеологія) : стандарт навчального українознавчого інтегративного курсу для дітей дошкільного віку // Освіта. 1995. 9 серп. № 30. С. 1–3.
12. Богініч О. Л. Сучасні підходи до розгляду теоретичних основ валеологічної освіти // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Сер. : Пед. науки. Глухів : ГДПУ, 2003. Вип. 2. 171 с.
13. Богініч О. Л. Природа і рух : посіб. для батьків дошкільнят та соціальних педагогів. Київ : Кобза, 2003. 192 с.
14. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі. Київ : Вища школа, 1994. 398 с.
15. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. Москва : Просвещение, 1968. 464 с.
16. Бойченко Т. Е. Здоров'я як предмет валеології, медицини та педагогіки // Біологія і хімія в школі. 1999. № 2. С. 6–9.
17. Большая медицинская энциклопедия / гл. ред. Б. В. Петровский. Изд. 3-е. В 30-ти т. Москва : Сов. энциклопедия, 1978. Т. 8. С. 356, 1051; Т. 26. С. 930-931.
18. Борисов З. Н. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2004. 511 с.
19. Братусь Б. С. Аномалии личности. Москва : Просвещение, 1988. 116 с.
20. Брехман И. И. Валеология – наука о здоровье. Москва : ФиС, 1990. 421 с.
21. Бутенко Б. И. Новое в понимании здоровья // Теория и практика физической культуры. 1988. № 7. С. 20-23.
22. Вакуленко О. В. Здоровий спосіб життя як соціально-педагогічні умови становлення особистості у підлітковому віці (соціальна педагогіка) : дис. ... канд.пед.наук. Київ, 2001. 261 с.

23. Валеологія : навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти : в 2 ч. / В. І. Бобрицька, М. В. Гриньова та ін.; за ред. В. І. Бобрицької. Полтава : Скайтек, 2001. Ч. II. 160 с.
24. Валеологія як засіб збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку // URL : <https://kostiantynivska-silrada.gov.ua/valeologiya-yak-zasib%C2%A0-zberezhennya-ta-zmicnennya%C2%A0-zdorov%E2%80%99ya-ditej%C2%A0-doshkilnogo-viku-04-27-24-26-12-2018/>
25. Васильєва О. С., Филатов Ф. Р. Здоровье как предмет междисциплинарного исследования : подходы и проблемы // Прикладная психология. 2001. № 5. С. 65-80.
26. Веселка здоров'я : книга для читання дітям дошкільного віку : хрестоматія / уклад. Л. В. Лохвицька, Т. К. Андриющенко. Черкаси : Відлуння-плюс, 2005. 300 с.
27. Вільчковський Е. Від немовляти до школяра : концепція фізичного виховання дошкільників // Дошкільне виховання. 1994. № 8. С. 5.
28. Войтенко І. Ознайомлення дітей з анатомією людини // Палітра педагога. 1998. № 1. С. 22–23.
29. Все для здоров'я і про здоров'я : програма з валеології : конспекти занять // Палітра педагога. 1997. № 4. С. 24–30.
30. Гиппократ. Наставления. Москва : Биомндгиз, 1936. С. 117–126, 143–169.
31. Горащук В. Соціально-педагогічний статус валеологічної науки // Рідна школа. 1998. № 1. С. 70–74.
32. Горбачук В. Г., Мацько Н. В. Вплив зовнішніх і соціальних факторів на здоров'я дітей // Матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. „Здоров'я і освіта”. Львів, 1993. Ч. I. С. 92–95.
33. Горопаха Н. М. Виховання екологічної культури дітей : посіб. для вихователів дошкільних закл. та вчителів поч. кл. Рівне : Волин. обереги, 2001. 212 с.

34. Горчак С. И. К вопросу о дифиниции здорового образа жизни // Здоровый образ жизни: социально-философские и медико-гигиенические проблемы. Кишинёв : Штиинца, 1991. С. 36-75.
35. Денисенко Н. Ф., Мельник Л. Д. Будьте здорові, діти : програма з валеологічного виховання // Дитячий садок. 2001. № 42. 24 с.
36. Денисенко Н. Ф. На варті здоров'я малюків : зб. наук.-метод. матер. / Н. Ф. Денисенко. Запоріжжя : ЛПС ЛТД, 1997. 82 с.
37. Денисенко Н. Оздоровчі технології в освітньому процесі // Дошкільне виховання. 2004. № 12. С. 4–6.
38. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років. (наук. кер. Проскура О. В., Кочина Л. П., Кузьменко В. У., Кудикіна Н. В.). Київ : Видавництво «Університет», 2010. URL : <https://lib.pedpresa.ua/10786-pidruchnyk-dytyna-programa-vyhovannya-i-navchannya-ditej-vid-2-do-7-rokiv-nauk-ker-proskura-o-v-kochyna-l-p-kuzmenko-v-u-kudykina-n-v.html>
39. Жульова Н. О. Валеологічне виховання дітей дошкільного віку як фактор формування здорового способу життя. URL : <https://sumskij-sanatornij-dnz-24.webnode.com.ua/news/konsultatsiya-valeologichne-vikhovannya-ditej-doshkilnogo-viku-yak-faktor-formuvannya-zdorovogo-sposobu-zhittya-zhulova-n-o-vikhovatel-starshoji-grupi/>
40. Изуткин Д. А. Критерии здорового образа жизни и предпосылки его формирования // Сов. здравоохранение. 1981. № 5. С. 24-32.
41. Ильин Б. Н. О понятии “здоровье” человека // Весник АМН СССР. 1988. № 4. С. 18-20.
42. Казначеев В. П. Очерки теории и практики экологии человека. Москва : Наука, 1983. 260 с.
43. Калуська Л. Валеологічна етнопедагогіка // Дошкільне виховання. 1998. № 9. С. 18-20.
44. Калью П. И. Сущностная характеристика понятия «здоровья» и некоторые вопросы перестройки здравоохранения : обзорная информация. Москва : Здоровье, 1998. 67 с.

45. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. Київ : Ред. журн. „Дошкільне виховання”, 2003. 243 с.
46. Коменский Я. А. Материнская школа. Москва : Просвещение, 1998. 270 с.
47. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : навч. посіб. для вищ. навч. закладів. Київ : Освіта, 1998. 255 с.
48. Концепція неперервної валеологічної освіти в Україні. Київ : Освіта, 1994. 4 с.
49. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді. // Превентивна педагогіка / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко. Черкаси : Вид. Чабаненко Ю., 2007. С. 259-274.
50. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / за ред. Л. М. Проколієнко. Київ : Рад. школа, 1989. 608 с.
51. Кудрявцева Е. Н. Здоровье человека : понятие и реальность // Общественные науки и здравоохранение. Москва : Наука, 1987. С. 32-48.
52. Кулачківська С. Є., Ладивір С. О. Я – дошкільник (вікові та індивідуальні аспекти психічного розвитку). Київ : Нора-принт, 1996. 108 с.
53. Ладивір С. О. Пізнавальна активність старших дошкільнят : індивідуальні особливості // Дошкільне виховання. 2006. № 11. С. 3-6.
54. Лалонд М. Новий погляд на стан здоров'я канадців. Оттава : Мін-во охорони здоров'я і добробуту Канади, 1974. 48 с.
55. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва : Политиздат, 1977. 304 с.
56. Лісова О. С. Психологія здоров'я : навч.-метод. посібник. Чернівці : Рута, 2001. 122 с.
57. Лисицын Ю. П. Образ жизни и здоровье населения. Москва : Знание, 1982. 40 с.

58. Лохвицька Л. В. Реалізація завдань валеологічної освіти в дошкільних закладах // Вісник Київ. міжнар. ун-ту : зб. наук. статей. Сер. пед. науки, психол. науки. Київ : Київ. міжнар. ун-т, 2003. Вип. 3. С. 37-45.
59. Лохвицька Л. В., Андрющенко Т. К. Дошкільникам про основи здоров'я : навч.-метод. посіб. Черкаси : Відлуння-плюс, 2004. 208 с.
60. Максименко С. Д. Психічне здоров'я дітей // Психолог. 2002. 1 січ. (№ 1). С. 2.
61. Малятко : програма виховання дітей дошкільного віку / наук. кер. авт. кол. З. П. Плохій. 2-ге вид., доопр. і допов. Київ : Пед. думка, 1999. 286 с.
62. Маршицька В. В. Виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку: дис... канд. пед. наук: 13.00.08 / В. В. Маршицька. Інститут проблем виховання АПН України. Київ, 2003. 186 с.
63. Мельник Л. На засадах здоров'я – фізичного і духовного : (здоров'я дошкільників) // Дошкільне виховання. 1998. № 4. С. 19.
64. Мудрик А. В. Социальная педагогика : учеб. для студ. пед. вузов / под ред. В. А. Слостеніна. Москва : Академия, 1999. 184 с.
65. Мухина В. С. Психология дошкольника : учеб. пособ. для пед. ин-тов и пед. училищ / под ред. Л. А. Венгера. Москва : Просвещение, 1975. 239 с.
66. Нестеренко В. В. Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя: дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2003. 231 с.
67. Никифоров Г. С. Психология здоровья : учебное пособие. Санкт-Петербург : Речь, 2002. 256 с.
68. Оржеховська В. М. Духовність і здоров'я : навч.-метод. посіб. Київ : ПП Медіана, 2004. 168 с.
69. Теорія та технологія валеологічної освіти дошкільників. URL : [http://preschool.cv.ua/navchalni-dusculpinu/teoria ta technologia valeologichnoji osvity doshkilnykiv/](http://preschool.cv.ua/navchalni-dusculpinu/teoria%20ta%20technologia%20valeologichnoji%20osvity%20doshkilnykiv/)

70. Петленко В. П., Сержантов В. Ф. Проблемы человека в теории медицины. Киев : Здоров'я, 1984. 200с.
71. Плохій З. П. Валеологія та екологія у змісті дошкільної освіти // Підготовка педагогічних кадрів і діяльність навчальних закладів нового типу в системі національної освіти : досвід і перспективи розвитку : зб. наук. пр. Чернівці : ЦНТІ, 2002. Ч. 2. С. 506–512.
72. Плохій З. П. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури : (теорет. та метод. аспекти) : монографія. Київ : ДП Вид. дім «Персонал», 2010. 319 с.
73. Полис А. Ф. Здоровье и болезнь в свете психосоматической проблемы // Философские аспекты учения о здоровье и болезни. Москва : Медицина, 1975. С. 234-254.
74. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навчальн. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академвидав, 2004. 456 с.
75. Попов С. В. Валеология в школе и дома. Санкт-Петербург : Союз, 1997. 254 с.
76. Пруткова О. Проблема формування культури здоров'я дітей старшого дошкільного віку // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Валеологія: сучасність і майбутнє». Харків, 2018. С. 116-120. URL : <https://periodicals.karazin.ua/valeology/article/view/10799/>
77. Рубинштейн С. Я. О воспитании привычек у детей. Москва : Педагогика, 1996. 150 с.
78. Сеченов И. М. Избранные произведения. Москва : Наука, 1959. 304 с.
79. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я ВООЗ. URL : [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995\\_599/](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_599/)
80. Сущенко Л. П. Здоровий спосіб життя людей як об'єкт соціального пізнання : автореф. дис. ... канд.пед.наук. Запоріжжя, 1997. 20 с.

81. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Київ : Рад. шк., 1977. Т. 3. 670 с.
82. Татарникова Л. Г. Педагогическая валеология : генезис, перспективы развития. Санкт-Петербург : ПЕТРОК, 1998. 506 с.
83. Формування здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку. URL : <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-zdorovogo-sposobu-zitta-u-ditej-starsogo-doskilnogo-viku-115401.html/>
84. Царегородцев Г. И. Условия жизни и здоровье населения. Москва : Медицина, 1975. 120 с.
85. Юрочкіна С. О. Педагогічні засади валеологічного виховання дітей старшого дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 1997. 135 с.
86. Goldsmith Ed. The ecology of health // Ecologist. 1980. № 6. P. 235-245.